

Veerkrachtige kerkplekken in Den Haag

AK 14 november 2022

Inleiding

De Protestantse Kerk Den Haag maakt een ontwikkeling door van een gemeente met enkele wijkgemeenten naar een gemeente met een mozaïek van kerkplekken. Sommige kerkplekken houden de vorm van (geprofileerde) wijkgemeenten, andere zullen lichtere of andere vormen ontwikkelen. Nu al kennen we de buurt- en kerkhuisen, de voorziening Laak (buurtgemeente), de pioniersplekken, het werk van het straatpastoraat, het studentenpastoraat en de door onze kerk gezonden geestelijk verzorgers in de gezondheidszorg. Het is alleszins denkbaar dat we ook huisgemeenten kunnen toevoegen aan dit rijtje.

Een deel van deze initiatieven of plekken valt onder de organisatorische en financiële dan wel ambtelijke verantwoordelijkheid van de Protestantse Kerk Den Haag. Het is dan goed om te beschikken over instrumenten om de toekomstbestendigheid of de veerkracht te verwoorden. Het klassieke instrument is de jaarrekening in combinatie met de (meerjaren) begroting. Maar daarmee zijn we er niet. We zoeken ook naar andere kwantitatieve en kwalitatieve instrumenten. De scan is afgeleid van het Amersfoortse model.

Doel

- Een gemeenschappelijke taal om te kunnen spreken over de veerkracht van onze gemeente als geheel en haar mozaïek van kerkplekken (informereren, leren, inspireren & motiveren);
- Een gemeenschappelijke taal en kennispositie om beleid te ontwikkelen en keuzes te maken.

Meten en weten

Beleid in tijden van verandering veronderstelt naast richtingsgevoel ook betrouwbare informatie en een draagvlak. We kunnen veel meten, zeker als het gaat om de financiën, de ledentallen en de bezoekersaantallen. Dat moet ook, maar het lastige is dat de meest wezenlijke eigenschappen juist minder goed kwantificeerbaar zijn. Die kunnen we wel in verhalen en beelden uitdrukken.

Gemeente-zijn

Een manier om het gemeente-zijn te beschrijven gaat uit van de onderstaande begrippen:

- Mystiek - spiritualiteit, liturgie, sacramenten, poëzie, kunst, muziek etc.
- Koinonia - gemeenschap die leeft vanuit de verwachting van het koninkrijk van God
- Diakonia - dienstbare presentie in de samenleving

Deze laten zich niet direct meten, maar ze verwoorden wel de kern – of essentie - van gemeente-zijn. Deze laten zich ook voorstellen als een driehoek, waarbinnen iedere kerkplek haar eigen positie heeft. De een legt meer accent op de mystiek, een ander op de gemeenschap en weer een ander op de diaconale dan wel missionaire presentie. Het heeft niet zo veel zin om ze tegen elkaar uit te spelen, het gaat vooral om de wijzen waarop ze geleefd en beleefd worden. We hebben deze ook verder uitgewerkt in de beleidsvisie.

Opbouw van de scan

A. De meest formele benadering legt het accent op de voorwaarden van de kerkorde, de ordinanties en de plaatselijke regeling (wijkgemeenten, locaties, voorzieningen (buurtgemeente), huisgemeenten) dan wel van de initiatiefnemers en/of subsidiegevers (buurt- en kerkhuisen, pioniersplekken). Hierbij is het van belang om in het oog te houden dat er beleidsvrijheid is om van positie te veranderen. Aan een wijkgemeente worden zwaardere eisen gesteld dan aan een huisgemeente of een voorziening. Een locatie binnen een wijkgemeente hoeft niet aan alle voorwaarden van een wijkgemeente te voldoen.

- B. De financiële benadering legt het accent op de jaarrekening en de (meerjaren)begroting. Het draait hier om een begroting die bij voorkeur sluitend is en – desnoods – een beheersbaar tekort kent. Het woordje beheersbaar legt de verbinding met de beschikbare reserves.
- C. De kwantitatieve benadering legt het accent op de aantallen in termen van leden, deelnemers, bezoekers, kader, leeftijdsopbouw, aantal online contacten etc.
- D. De kwalitatieve benadering verlegt de aandacht naar de opvattingen over de kwaliteiten van de gemeenschap en het beleidsplan.

Het maken van de scan

We gaan uit van een zelfscan. Iedere gemeenschap die verbonden is met de Protestantse Kerk Den Haag wordt verplicht eens per twee jaar de scan uit te voeren, dan wel de bestaande scan te actualiseren. In de meest sobere variant ligt de uitvoering bij één of enkele personen die goed bekend zijn met het reilen en zeilen van de gemeenschap en stelt de wijkkerkenraad (of ander relevant orgaan) de scan vast. In een meer bewerkelijke variant is de scan het resultaat van een groepsproces, inclusief de consultatie of de inbreng van relatieve buitenstaanders. De onderstaande vragen vormen een handreiking om de scan voor de eigen kerkplek uit te voeren. Sommige vragen zijn in de gegeven situatie misschien niet van toepassing dan wel te bewerkelijk om te beantwoorden.

De scan kan uitgevoerd worden op het niveau van de Protestantse Kerk Den Haag, op dat van wijkgemeenten, op dat van locaties binnen wijkgemeenten en ook bij voorzieningen, buurt- en kerkenhuizen of pioniersplekken (dan wel combinaties van het een en ander). Gaandeweg zullen we de toepassing verfijnen. Te overwegen is om dit proces te doen ondersteunen door een stagiair.

Groeipad

- 2023: De kerkplekken verzorgen alle een zelfscan en presenteren de conclusies en de leerpunten (inhoudelijk en methodisch) tijdens een werkdag in oktober 2023
- 2024: We vormen voor iedere kerkplek een klein team (3 personen, waarvan 1 vanuit de betreffende kerkplek) die de scan voor de tweede keer uitvoert (intervisie). Presentatie op werkdag in 2024.
- 2025 e.v.: vervolgstappen op basis van eerdere bevindingen.

Indien besluitvorming nodig is met impact op voortbestaan van een plek, dan scan invullen onder begeleiding van een onafhankelijke persoon.

Het gebruik van de scan

De idee is om jaarlijks de bevindingen die voortvloeien uit de scans te bespreken tijdens een AK werkdag. Kennismaken van elkaars ervaringen en leren van elkaar. Je zou het ook een vorm van intervisie kunnen noemen.

De scans dienen ook als spiegel binnen om eerlijk naar de eigen kerkplek te kijken en het gesprek binnen de eigen gemeenschap aan te gaan. Indien nodig kunnen vroegtijdig maatregelen genomen worden, al dan niet in samenwerking met de Algemene Kerkenraad (en zijn colleges).

Daarnaast zijn de scans ook relevant voor het beleidsproces binnen de Protestantse Kerk Den Haag. Ze geven informatie over de veerkracht van de diverse onderdelen en van het geheel. Deze informatie biedt ook een redelijke basis voor beleidsbeslissingen.

De Protestantse Theologische Universiteit biedt een werkmethode 'Toekomstgericht gemeente-zijn' aan. Zie <https://www.pthu.nl/onderzoek/projecten/nieuw-kerkelijk-peil/werkboek/>

Veerkracht van een kerkplek

A. Formeel

Organisatorische inbedding

- a. Hoe is de kerkplek ingebed in of verbonden met de Protestantse Kerk Den Haag?
 - Wijkgemeente, zie kerkorde & ordinanties, plaatselijke regeling en regeling voor de wijkgemeente
 - Buurt- en Kerkhuis, zie afspraken met STEK en/of het College van Diakenen
 - Pioniersplek, zie afspraken met de commissie Haags Pionieren, met financiers, statuten van eventuele stichting
 - Voorziening van de AK, zie werkafspraken
- b. Heeft u op – en aanmerkingen bij de deze inbedding? Zo ja, benoem ze

Beleidsplan

- a. Van welke datum is het laatst vastgestelde beleidsplan.
- b. In hoeverre acht u het beleidsplan gerealiseerd dan wel realiseerbaar?

Voldoende en gekwalificeerd kader

- a. Kerkordelijk ligt vast wat de minimale omvang van de kerkenraad is als kader van een wijkgemeente (7 leden plus predikant). Dit is van belang voor de organisatiekracht van de wijk. Wat is de omvang en samenstelling van de wijkkerkenraad, verdeeld over de ambten?
- b. Voldoet de kerkplek aan de gestelde formele eisen (kerkenraad, zie a; pioniersteam, commissie, kerngroep buurt- en kerkhuis ...)?
- c. Is in uw beleving de kwaliteit van het kader voldoende om de kerkplek (evt. wijkgemeente) te kunnen besturen? Hoe ligt dat volgens u over 5 jaar?
- d. Wat is het totaal aantal vrijwilligers? Dit is van belang voor inzicht in de betrokkenheid van de overige leden bij het organiseren van activiteiten.
- e. Wat kunt u niet (meer) doen vanwege een gebrek aan vrijwilligers?

B. Financieel

- a. Het verzoek is om een meerjarenbegroting (5 jaar) op te (doen) stellen (College van Kerkrentmeesters) en een eerste reactie te geven op de financiële vooruitzichten
- b. Wat is de omvang van de wijkreserves (zie balans, zie eventuele met de wijk verbonden stichtingen of verenigingen)?
- c. Wat is de ontwikkeling van de opbrengst levend geld? Dit geeft een beeld van de mate waarin de leden bereid zijn ook financieel bij te dragen.
- d. Ziet u mogelijkheden om subsidies aan te vragen voor specifieke activiteiten of voor *crowdfunding*?
- e. Hoe staat het met het gebruik van een (kerk)gebouw? Voldoet dat als visitekaartje? Biedt het mogelijkheden voor verhuur? Past het gebouw bij de huidige staat van de gemeente? Wat is de staat van het onderhoud?

C. Kwantitatief

Ontwikkeling ledenaantallen,

- a. Hoe ontwikkelt het aantal leden zich over de afgelopen jaren? Deze cijfers zijn wat betreft de wijkgemeenten te ontleen aan de ledenadministratie.
- b. Welk percentage van de pastorale eenheden draagt financieel bij in relatie tot het totaal aantal pastorale eenheden?

Aantal kerkgangers/ activiteiten wijk

- a. Hoeveel kerkgangers zijn er (gemiddeld) in de zondagse diensten aanwezig?
- b. Hoeveel mensen nemen deel aan activiteiten op andere dagen?
- c. Is het aantal kerkgangers of deelnemers stijgend, gelijk of dalend?
- d. Aantal online contacten

e. Deelname verschillende leeftijdscategorieën

D. Kwalitatief

Missie en visie

- a. Op welke wijze draagt u bij aan de missie en visie van de Protestantse Kerk Den Haag?
- b. Heeft u een eigen missie of visie? Graag doorgeven.
- c. Hoe karakteriseert u uw eigen gemeenschap?
- d. Wat zijn de verhalen over uw kerkplek die de betrokkenen aan elkaar en aan anderen vertellen?
- e. Hoe komt de diaconale opdracht tot uitdrukking in 'missie en visie'?

Eredienst

- a. Hoe zou u de eredienst in één zin karakteriseren?

Publiciteit en communicatie

- a. Welke communicatiemiddelen gebruikt u intern?
- b. Welke communicatiemiddelen gebruikt u extern?

Relatie met de omgeving

- a. Hoe wilt u gezien en gekend worden door buurtgenoten?
- b. Hoe zien de buurtgenoten u in werkelijkheid?

Conclusies

Sterkte/ zwakte en bedreigingen/kansen analyse.

- a. Noem 3 sterke punten van uw gemeenschap of initiatief
- b. Noem 3 zwakke of te verbeteren punten uw gemeenschap of initiatief
- c. Noem 3 bedreigingen in uw omgeving en in de nabije toekomst
- d. Noem 3 kansen in uw omgeving en de nabije toekomst

Algemene indruk van de veerkracht

Vragen en adviezen aan anderen

Bijlage

Deze rudimentaire opsomming toont in kort bestek de opties binnen de Protestantse Kerk Den Haag binnen een mozaïek van kerkplekken.

Wijkgemeente

- Wijkkerkenraad met de drie ambten, inclusief minimaal 0,5 fte predikant (zie kerkorde en ordinanties)
- Kerkgebouw(en) met wekelijkse kerkdiensten
- Sluitende begroting dan wel minimaal een houdbaar tekort (wijkreserves zijn toereikend om de tekorten minimaal 5 jaar te dekken (zie schema in financiële architectuur)
- Een beleidsvisie- of plan met haalbare activiteiten
- Een plaatselijke regeling
- Voldoende kader (vrijwilligers) om de wijkgemeente te dragen en de activiteiten uit te voeren, zowel in heden als in de nabije toekomst
- Combinaties met Buurt- en Kerkhuizen of Pioniersplekken
- Combinaties van wijkgemeenten zijn mogelijk (delen van een predikant en/of functies)

Voorziening/buurtgemeente

- Commissie onder verantwoordelijkheid van een wijkkerkenraad of de algemene kerkenraad
- Eventuele ambtsdragers vanuit een wijkgemeente of de protestantse gemeente
- Huren van een zaal van derden
- Predikant per dienst contracteren
- Sluitende begroting (evt. met gebruik van fondsen)
- Een beleidsvisie- of plan met haalbare activiteiten
- Voldoende kader (vrijwilligers) om de voorziening te dragen en de activiteiten uit te voeren
- Combinaties met Buurt- en Kerkhuizen of Pioniersplekken

Huisgemeente

- Een kleine gemeenschap die huisvieringen organiseert
- Begrotingen en beleidsplannen zijn niet nodig
- Begeleiding vanuit de Protestantse Kerk Den Haag

Pioniersplek

- Tijdelijke plek onder verantwoordelijkheid van en begeleid door de Algemene Kerkenraad (commissie Haags Pionieren)
- Tijdelijke financiering vanuit fondsen (met bindende voorwaarden)

Buurt- en kerkhuis

- Voorziening onder regie van zowel Stek als een wijkgemeente
- Financiering door het College van Diakenen